

Szép Ernő tárcái az Új Életben

Vidd el, hajó, a levelemet

Szép Ernő 1884. június 50-án született, és 1953-ban halt meg. Halálának tízéves évfordulója alkalmából közöljük a költő és író egyik szép írását.

Anyám vasalt, dült a háta, felsőtesttel hajolt, amint a vonuló vasaló húzogatta magával, és úgy énekelte lassúdad mód ezt a nótát, az is a kedves nótái közé tartozott:

*Siófokra megy a hajó,
Az én rózsám oda való,
Vidd el, hajó, levelemet
Levelemmel a szívemet,
Szívemben a szerelmemet.*

Emlékszem, egyszer, valami hétesztendős koromban, ott csücsülvén az asztalnál az irkám felett, lerajzoltam az anyám nótázása közben az irka levelelére a hajót, a hajó orrára meg egy embert, az a kintartott kezében vitte a levelet. Én életemben még hajót nem láttam, de még halászcsónakot se, legfeljebb képen. Valóságos hajót anyám se látott, a nagyvilágon csak Debrecen városáig jutott el. Hanem olyan csuda hűséges érzéssel énekelte, egy-egy könnyecseppje lepottyant a vasalódeszkára, vagyis az arra reásimított gyerekingre, pelenkára, köténykére, ruháskára, vagy apám keményített gallérjaira, kézelőire, ingelőire, akkor ti. az olyan férjura, mint egy tanító úr például, a célszerű kemény ingelő divatját űzték. Mondom, anyámnak se lehetett túl sok fogalma hajóról, se Siófokkal nem volt életében semmi kapcsolata; rózsája, kinek akár a vasúti postán küldhetett volna levelet, az se volt anyámnak, egy szál se soha, arra hajlandó vagyok megesküdni. Mesélte nagyobb diákkoromban anyám, hogy ki se mozdult abból a pici kis faluból, ahol nőtt, az ott való fiúkra rájuk se igen nézett, annyira nem néki valók voltak. Jóformán apám volt az első fiatallem-

Természetesen minden, az olvasók szeme elől hosszú időre elveszett Szép Ernő-írás szenzáció. De a forrása is szenzáció: az *Új Élet*. A hely, ahol legkevésbé volt várható. A holokauszt költészetét felölelő antológiához keresvén anyagot néztem bele a hitközségi lap első évfolyamaiba – hátha ide is átsodródott a közeli és közvetlen tapasztalat lírai feldolgozásából. Az újságot a nyolcvanas évek elejéig, amíg tapasztalt újságírók után rabbi nem kezdtek el szerkeszteni, le sem lehetett tenni. A magyar zsidó irodalomnak legalább olyan kincsesházának bizonyult, mint az *Egyenlőség*, a *Múlt és Jövő* és az *IMIT* évkönyvek. S ami még legmeglepőbb – a legsúlyosabb sztálini években is képes volt megőrizni nívóját és integritását – rácáfolva sok mendedmódára, legendára. A lappal és tartalmával még sokat fogunk találkozni leletmentő programunknak megfelelően. (K. J.)

ber, akivel beszélte, apám ugyanis oda került tanítónak, abba a kisközségbe. No, azután el lehet képzelni anyámnak a magánéletét, mint szegény kis tanítóné tésasszonyét, a köteles újszülöttel esztendőről esztendőre. A könnyecsepp felől az az észleletem maradt fenn, hogy azok azon nyomban felszikkadtak a forró gőzös vászonneműn. Csak hullott az a csepp, és vége, akár a tengerbe esett volna. Nahát azt akarom mondani, hogy a költészet ilyen tündéri hatással volt a tanítóné tésasszony lelkületére, segített képzelődni neki, szűk kis életét kiterjeszteni. Vasalás alatt mindig danolgotott, az erre való indulatot könnyen magyarázhatni azzal, hogy a vasalással járó hajladozás ritmusa unszolja a nőt a nótára; igen, meg ha a kemencét vagy a ház falát meszelte, annak a munkájának a lassú lendületei is ellenállhatatlanul ajánlották a danolászást. Persze, hogy nemcsak a követelőző zenei ösztönt elégtetik ki azok a nők meg emberek, akik danolva vasalnak, meszelnek, kaszálnak, gyalulnak: szórakozást kíván az egyforma, hosszas dolog közt az eszméletük, érzésük. Akkor is danolgotott anyám, természetes, mikor a bölcsőt ringatta, vagy mikor a nyűgös gyerekét a karjára vette, s úgy sétált a szobában fel-alá, a dallal magamagát is békítette, nemcsak, hogy a kicsijét szelídítette s altatgatta. Meg akkor is mindig danolászott anyám, ha a lámpa alatt varrt és fódózott esténként. Nem volt még rádió a világon, sőt gramofon se, mink legalább nem ismertük. Ma a háznál a technika énekel és zongorázik. Anyámnak elviselhető hangja volt, különben nem hinném, hogy az ura, az a hajsolt, fáradt ember annyit engedte volna énekelni. Még a varrógépnél is dalolt, dalolt anyám, ha délutánhosszat ott kuporgott a tekintetes asszonyok meg ifiasszonyok császkaló blúzait és rokolyáit a kerék alá igazítván. Ha nyitva volt az ajtó, se hallatszott ki a tornácra az anyám nótaszava, csak ha odabe voltam, úgy neszelhettem azt a halovány dallamot, a gép olyan hangosan zsinatolt. Anyám maga se igen hallhatta az énekét, vagyis nem a fülében hallotta, hanem a szívében. Én is nem tudom, a fülében vagy a szívemben hallom-é inkább az anyám nótáit, mikor szembe jutogatnak. Sokat énekelte, alvatag hanggal azt a mūdalt, úgy kezdődik:

Elmondanám én bő titkát szívemnek...

Ismerik? Magam nem hallottam, egyes-egyedül anyámtól kisfiú koromban. Egy strófáját tudom, nem is emlékszem, hogy folytatása lett volna.

*Elmondanám én bő titkát szívemnek,
Elmondanám, hogy mennyire szeretlek,
Elmondanám, de hasztalan beszéd,
Hideg szobor vagy, meg sem értenéd.*

Ez alá a dal alá pottyantotta anyám a legszaporábban a könnyeit; nem is a szöveg volt az, azt hiszem, inkább a szívfacsaró dallam, ami anyám könnyeit olyan sűrűn hullatta. No, azután ott volt a harmadik, méltó vetélytársa ennek a dálnak, azt diákkoromon végig hallottam más asszonyoktól is, meg lányoktól, fiúktól, úri fiataloktól éppen úgy, mint boltossegédektől és iparoslegényektől. *Styí tu*. Ez volt a címe, de a verse magyar volt. Úgy szólott:

*Emlékszel-é, midőn karomban egykor
Örök szerelmet esküvél,
Letűnt a boldog óra már,
Emléke csak szívemben él.*

Lassú, vontatott, igen gyászos dal volt ez a román dal, behunyták a szemöket, akik nyúzták, csavargatták a nyakukat, a képök elváltozott a túlságos érzésben, abban a boldog világban persze a boldogtalanság volt a divat. Anyámnak megállott a vasalóval a karja, mikor a *Styí tüt* énekelte, azt a lassú melódia cselekedte vele. Ja, hát a *Bál után!* Nem tudom, az alatt is nem pityergett-é ugyanannyit anyám, mint az *Elmondanám...* alatt. A *Bál utánt* se hallottam azóta, mióta anyám dalolhatta.

*Vén ember térdén
Ül egy szép leány,
Mondj szép regéket,
Szólj, bácsikám.*

És még ennyire emlékszem belőle:

*Midőn a táncnak vége,
Mulatság hajnalán,
Szertefoszlik sokak reménye
A bál után.*

Hűségesen sírt az anyám hozzá, pedig életében nem volt bálban. Igaz: azt is milyen sokat használta, azt a híres szép dalt:

*Képeddel alszom el,
Képeddel ébredek,
Kimondhatatlan az,
Mit érted szenvedek.*

Ki is szerezte ezt a nevezetes dalt, istenem, hogy elfelejtettem. Láttam pedig a kottáját, rajta volt a szerző neve. Az utcánkban laktak Petey ügyvéd úrék, barátkoztam az ő Palikájukkal, voltam sokat a házuknál, a szalonban uzsonna után leült a Palika édesanyja a zongorához; ahogy most visszaemlékszem az énekére, azt kell mondanom, valóságos kétségbeesés volt a hangjában:

Ki mmond ha ta attlan aaz...

Ringatta szegény a hátrahajtott fejét, felkapta a karját a billentyűkről, megijedhettünk, hogy hanyatt esik arról a háttalan kis zongoraszékről. Az ügyvédnek is volt már vagy négy gyereke, amellettingár, beteges asszonyka volt, lehetetlennek tartom, hogy olyan kimondhatatlanul szenvedett volna valami titkos ideálért, ugyan ki lett volna az ott Szilvahelyen? Ő is, csakúgy, mint anyám, szívének ártatlan költészetét adta ki, s a sápadt kék ismeretlenségbe merengett a felé a sose látott szeladon felé, kinek állítólag a képével alszik és ébred. Nem kell azt hinni, hogy anyám csak az efféle érzélgős danákat kísérte a könnyeivel. Akad olvasó, aki emlékszik még arra a mosolygó dallamú kupléra, melyet a *Corneville-i harangok*ban énekeltek annakidején:

*Szól a zene a nagy kocsmában,
Ott van már a fél falu,
Csak Zsüliett búsul magában,
Táncra bíni volna jó.*

Mikor a debreceni színház diákállóhelyén ezt az énekszámot meghallottam, magamnak is kicsúszott a könny a szememből, mert addig ezt csak anyám ajkáról ismertem. Szóval hát az ilyen dalt is meg tudta anyám könnyezni. Sőt azt is, amelyikben nyoma se volt a búsulásnak:

*Szeretlek, Rozelánom,
Tiéd egész valóm...*

Ha jól emlékszem, ez még *A szultán* című operettből való, országszerte hordták ezt is diákkoromban. Mondani se kell, a szomorú magyar nótákra is annyi könnycseppet áldozott anyám, mint a műdalokra; de ha olyan cseppet se szomorú nótát vett a szájára, mint például azt, hogy:

*Édesanyám, ha bejön,
Édesanyám, ha bejön
Egerbe...*

azt se tudta úgy végiggondolni, hogy közbe egy-két könnycsepp a szemén ki ne kukkantson. Kedves dala volt még anyámnak az a vidám dal is, jaj, de sokat hallottam mindenfelé:

*Nagyváradí dombon
Lakni kellemes,
Kiváltképpen annak,
Aki szerelmes.
Nagyváradí dombon
Várom a galambom,
Szerencsétlenségre
Jött az anyósom.*

Kicsit tudósabbnak kéne lennem, ismernem szív-kamrának, hangszálaknak, könnyezőmirigyeknek az összeköttetését, hogy az éneklés ténye maga hogy idézte elő a könnyezést, ha anyám mosolygott is közbe, s rózsás is volt a hangulata.

Pénteken pedig alkonyatnál, mikor szabásnak, varrásnak, mintarajzolásnak meg minden tevé-
vésnek vége szakadt, abban a megcsendesedett nagyszobánkban a fehér abrosszal terített asztalra fel volt téve a két kínaezüst gyertyatartó, anyám odaállott az asztal fejéhez, meggyújtotta a gyertyákat, s azután a növekedő két gyertyaláng előtt föl-
emelte lassan, ölelő ívvel a két karját, s visszabocsájtván a karokat, két kezét szépen összetette, s úgy állott egy percet hang nélkül, behunyt szemmel

az égő gyertyákkal szemközt. Hangja nem jött, csak az ajkai rebbentek: a gyertyagyújtáshoz való imát suttogta. A megtisztálkodott gyerekek jobbról-balról csendesen állottak anyám mellett, nem emlékszem rá, hogy az alatt a perc alatt helytelenkedtünk volna. Az alatt a perc alatt, amíg a fáradsággal és gonddal terhelt gyenge alkatú szegény asszony, mint valami élőkép szereplője abban az ihletett mozdulatlanságban állott a péntekesti gyertyák előtt; azok a rezzengető lángocskák bevilágították fényes fehérrel az orcáit; se nem mosolygott az anyám, se szomorú nem volt persze; azt mondhatnám, boldogság áradt a képén, de az nagyon is közönséges meghatározás lenne. Nem, hanem olyan arca volt, mintha valami mennyei pezsgőt kortyolt volna, s attól ittasult volna az egyszerű lélek. Igazán csak a fiatal leány halott orcáin játszadozik oly ünnepléység és átszellemültség, amilyen anyám képén a gyertyalángok előtt fénylett. Ez a péntekesti gyertyagyújtás volt a legszebb dala anyámnak.

Új Élet, 1963. október 1.

Péntek esti vendégeink

Gyerekkoromban az a szép szokás volt a szoboszlói zsidóság közt, péntek estére (meg az egész szombatra) meghívta valaki magához, akit vándor kéregetőt a szent szombat ott ért Szoboszlón, és aki perze elment péntek este a templomba.

Ez csak a meleg hónapokra szólt, akkor járták az országot a kenyértelen talmudista fiúk, meg azok a Felvidékre való szegény emberek, akiknek nem volt miből élniök.

Némelyik nyári nap tizenöt-húsz kéregető beköszönt mihozzánk is; szegény tanító volt az apám, még fillérrel se győzte őket; pénz helyett anyám adogatott nekik karéj kenyeret, hagymát, és amelyik kívánta, azt leültette a tornácra egy tányér ciberére. Mindig volt a konyhán nagy fazék céklacibere vagy korpacibere az ő számukra. Tudnivaló, ezek a kéregetők csak zsidó házakba mentek be.

Akikre ott alkonyodott a péntek Szoboszlón, azok a kéregetők megkeresték az egyházfit, az elvitte őket a hitközség fürdőjébe, megfürdtek, tisztálkodtak a szegény ahasvérusok. Mindnek a batyujában volt egy váltás fehér ruha, egy pár tiszta kaptát is beleértve. Így mentek aztán illendő tisztán a

templomba. Az egyházi kijelölte előre azokat a híveket, akiknek beajánlotta az itt szorult árva zsidót péntek estére, vagy a teljes szombatra vendégül. Ebbe benne volt a hálás is, úgy, mint a hotelben.

Apámat sohse osztotta be az egyházi az ilyen vendégfogadásra, apám a maga jószántából hívott meg némely péntek este egy-egy kéregetőt, istentisztelet kezdete előtt, hogy el ne kaphassák előle.

Akármit eszik egész héten a család, péntek este tyúk-hús van az abrosszon, meg finom sütemény borral, meg avval a hófehér kalácossal. A legszegényebb zsidónak is királynak kell lenni péntek este. Vacsora felett apám elvitatkozott a talmudista fiúval, ha ez a fajta vendége volt; tanult valamennyi héber tudományt apám is a képzőben. Ez után a klasszikus szórakozás után pedig daloltatta a fiúkat is, meg a felnőtt vendéget is mindig, kíváncsi volt ezeknek a más-más tájékoknak a hagyományos zsargon nótáira. A szakállas szegények héber műveltségét nem firtatta, azokat otthonukról, vándorútjuk kalandjai felől meséltette. Vacsora végével azután együtt szokott volt danázni a vendéggel, hiszen vannak dalok, amelyeket a másik is ismer. Kegyeletes, kedves divat ez az egyszerű zsidóknál.

Szelíd éjszakákon megágyalt anyám a tornácon a vendégnek; ha szeles vagy esős idő volt, a konyha földjén hálhatott. Néha tovább adta apám a vendéget szombat délre, néha megtartotta vasárnap reggelig, akkor a vendég, nékem, gyereknek is kezét adván a *békeség* szent szavával, batyuját a vállára vetve s a két összekötözött cipőt is a botja végén, tovavándorolt, Nádudvar vagy Szovát irányába.

Nemigen gondolkoztam akkor ezeknek a vándoroknak a kódus élete felett; annyira emlékszem, hogy sajnáltam is őket, meg irigyeltem is egy kicsit, mert olyan szabadok, mennek, amerre akarnak, nem parancsol nekik senki, s annyi krajcárt, fillért kapnak, hogy abból én reggeltől estig mindig finom szaloncukrot ehetnék.

Új Élet, 1945. december 27.

Kiss József konferenciái

Huszonkét éves voltam, mikor az a nagy kitüntetés ért, hogy *Kiss József* szerkesztő úr felszólított, írjak én is *A Hét* minden számába, az *Innen-Onnan* rovatba valamit. Mit, azt majd ő mondja meg, el kell mennem minden szerdán *A Hét* konferenciájára. Annak a valaminek, amit irkállok majd, 10–15 sornak szabad csak lenni. A honorárium 4 korona lesz. Ha két ilyen kis valamit írok ugyanazon számba, 8 koronát kapok persze. Nahát, micsoda gyönyörű napom volt, megállottam minden kirakat előtt, megnéztem magam a kirakatok hátsó tükörfalában, hogy lássak egy boldog embert. Odáig csak költeményeket közölt *A Hét* tőlem, most már *A Hét* munkatársának tudhatom magam, a Kiss József fényes írógardájához fogok tartozni!

Dobogó szívvel mentem föl Kiss Józsefhez szerdán, négy órakor a Röck Szilárd utcába. Otthon, a költő dolgozószobájában csinálódott *A Hét*. Csupa könyv, csupa festmény volt az a szép nagy szoba. Igaz: az volt a hálószobája is Kiss Józsefnek. Fél éjszakákat írt, a legkisebb nessel se akarta feleséget zavarni.

Volt egy kis lámpalázam, gondolhatni, mikor először „részt vettem” a konferencián. (Szót se beszéltem.) Ott volt, örvendetes meglepetésemre, Kosztolányi Dezső is, ez valamennyi bátorságot öntött belém. Találkoztam Didivel előtte való nap a New Yorkban, de ő se szólott felőle, hogy Kiss József meghívta, mint ahogy én se szólottam neki, egyikünk se akart a másíknak fájdalmat okozni. Ó, azok a tisztelt és érdekes emberek, akik Kiss Józsefet körülvették a nagy asztalnál. (Amelyen egy üveg francia konyak állott mindig a vendégeknek, meg skatulya szivar és egyiptomi cigaretta.) Ott volt Kóbor Tamás, meg ott volt Ambrus Zoltán, néha eljött Ignotus is, meg Molnár Ferenc is ellátogatott a konferenciára hébe-hóba, csupa figyelemből: ő csak novellát és kroit írt, azt nem kellett a szerkesztő úrral megbeszélni. S eljött mindig Lovik Károly, meg Szini

Gyula, meg Szász Zoltán, meg Bródy Miksa; Cholnoky Viktor hiányzott néha, mert betegeskedett, ilyenkor szerkesztő úr diszkréten egész skatulya Gianclis Extra Fintet (a Cholnoky kedvenc cigarettáját) tett diszkréten a zsebembe, vigyem el neki. (Együtt dolgoztam Cholnokyval *A Napnál*.) Milyen áhítattal hallgattuk Kosztolányival az urakat, akik politikai fordulatokat, színházi, képzőművészeti eseményeket tárgyaltak, és tippelték *A Hét*-ben megírandó dolgokat, nekik is maga Kiss József adta a témát. Nagyszerű szerkesztő volt a poéta. És ő maga is írt a lapjába prózát is (de micsoda tökéletes finom kis dolgokat), azok a hiteles írók is azt mondták, Kiss Józseftől, a versírótól lehet a legjobb prózát tanulni. Nahát a végén aztán hullatott a két kezdő íródeákjának is, Kosztolányinak meg magamnak, egy-két *Innen-Onnan*-ba való motívumot. Ha lépkedett a szőnyegen, soha nem hallatszott a Kiss József járása.

A szava olyan halk volt, olyan muzsikás, mintha valami hárfá hangját hallaná az ember. Nem emlékszem, hogy hamut láttam volna a térdére esni. Olyan csoda tiszta ember volt ő, az volt az érzésem, hogy Kiss Józsefnek soha se kell mosdani. Csak annyi teste volt, amennyinek muszáj lenni, hogy itt a Földön szerepelhessen. Abban a gyöngé, finom teremtményben mintha maga a Gondolat jelent volna meg előttünk, a Fogalom, a Halhatatlanság.

Persze anekdotáztak, tréfálkoztak is a Kiss József írói a konferenciákon, olyan gyönyörűségem volt mindig az a szerda délután, soha nem szabad elfelejtenem.

Csak Ignotus él még a Kiss József rendes szerdai vendégei közül, még évtársam, Kosztolányi is elment... eléggé szégyellem, hogy én még itt vagyok.

Új Élet, 1947. jan. 2. (1. szám), 14.

Ki a költő?

Elhangzott Kiss József síremlékének felavatásán

Ki a költő? Mózes ő, akinek elébe tették a sajjó parazsat, meg az arany koronát. Ő a kettő közül az eleven parazsat választotta, a ragyogó szenvedést. Merő szenvedés a költő: mellébe szív gyanánt mintha a nehéz földgömböt kapta volna, homlokán a felhős eget viseli nyíló titkaival. Életünk meglepetése őt kérdezi; minden élvezetünk, gyönyörködésünk fojtogató légnomás és kínos injekció az ő eszméletén és érzékein. Amit mint élőlény érez, feladvány az a költőnek, amelynek megfejtésén embertestvérei szórakoznak; a költészet, íróeszközökkel, vért és ideget emésztő szolgálattetés. Láz az agyvelőn, konvulzió az arcon. És mégis fényes boldogság a költő élete a földön, ez a végtől-végig való szenvedés; felfedezésnek, híradásnak, megvilágosításnak, ébresztésnek, altatásnak, ajándékozásnak, vigasztalásnak, gyógyításnak, részegítésnek, menynekbe emelkedésnek a boldogsága ez, a boldogítás boldogsága, a legfeljebb való, legkegyelmesebb. Ezért lesz aranyalma a parázsból, amelyet a költő a tenyerére vett, a másik kezében a toll ezért válik arany jogarrá, ezért kerül a királyi korona a fejébe a költőnek, aki az égető parazsat választotta.

Király lesz, igen, akinek képe van, országa van, aki magasra a szőnyegek és lépcsők fölé emelkedett trónján meg nem hal, onnan el nem űzetik, időtlen időkön túl uralkodik. Ő a mi életünk, ő a mi halhatatlanságunk. Ő a mi követünk, a vad Teremtés közepette, az epedett eszményiség és zárkózott végtelenségek előtt. Kiss József, te édes Név, te fényjel, te korona, ünnepet állunk most, alattvalóid, a márvány kegyhely körül, amit a művész képezett a dicsőségedért. Illetődve köszöntünk, Kiss József, köszönjük, hogy itt voltál, s daloltál, köszönjük a Nevednek az ünnepi órát, amelyen mesés balsorsunktól elfordulva, itt, a tisztaság kertjében kiszéplült szívvel a te leereszkedő földi tanyázásodra emlékezhetünk. Félszázadig hangzott édes, lágy éneked a hazában; nemzedékek lelkének adtál hangulatot, kellemet; rokona lettél a kedves estharangnak, amely apák, fiúk, unokák szívére hint örvendezést és nyugasztalást; a harangok tovább élnek, mint a poéták, de a poéta tovább zeng, mint a legerősebb harangok; dédunokák és azok szépunokái is édesseget nyerne a te dalaidból, Kiss József, amint a szőlőt a jövőendő gyermekeinek a szája is édesnek fogja találni.

Csodálatos... szinte testetlenné válik az emlékből az a könnyű test, amelyben a Kiss József költészete

megszállott volt. Mintha az a halovány rózsaszín arc, foszlány fehér selyem felhő közt, amely nappal is merengő gyertyafényben látszott mosolyogni, tiszta fehérén tünedezik már, mint Szent Dávid a holdban. És csak árvalányhaj gyöngye lengése az a szó, amely a meleg ajkon oly halk kellemmel hangzott, akár a báli hegedűszó hajnalban; a keze, az a kéz, amely hasonlított a dísznek vésett elefántcsont papírvágóhoz, az csak olybá érződik az emlékezetben, hogy egy világos őszi falevél simul a tenyerünkhez; lépései az utca kövezetén is nesztelenek voltak, úgy emlékszem, akár csak a Röck Szilárd utcai dolgozószoba szőnyegén... emlékszem, emlékszünk, ugye, barátaim, akik feljártunk őhozzá *A Hét* szerkesztőségébe, ahol egyiptomi cigarettel traktált bennünket, az a szelíd őrangyal pedig, aki most vigyáz a költő nyugalomára, maga hozta a teát a szerkesztő úr áhítatos látogatóinak. Szerelmes öccse volt a szerkesztő úrnak minden fiatal literátor; s mint a tea gőzét s a cigarettje füstjét, úgy inhaláltuk a szerkesztő lelkülete drága illatát; úgy, mint a szerencsés Bellini festő műhelyében, kosár arany függött a gerendáról, abba belé nyúlhatott a szegény kezdő piktor, aki a mesternél megfordult, úgy meríthettünk mi a szerkesztő úr gavallér tanításának, barátságának kincses kosaraiból.

Ide lengjetelek, Ágota kisasszony, Szép Batóné, Simon Judit, Czobor Erzsike, Roboz Ágnes, meg te, bús Rab asszony, koszorúba álljatok, szépséges merengéssel csüggjetelek édes szülétek felett. Délibáb, idáig fussanak ezüst hajjaid, álmodó imádótok felé, ki megtért csendes falujába. Reszkessetek meg, boldog zsolozsmák, melyeket a poéta hittestvérei elé énekelt, hogy magyarul dicsérhessék az Istent; te, tudós levegő, rádiózd tengerré, tengereken túllá azt a tündér zenét, amelyet a már elalult hangász ujjai vertek a magyar cimbalmon, hadd ejtse meg az idegen füleket, idegen lelkeket, hadd juháztassa titkosan a mi pártunkra... *ó mért oly későn, levelek hullása, daru távozása idején, miért nem találkoztam rózsanyíláskor, hajnalhasadáskor veled én?*

Miért, miért hallatszott annyira természetesen, olyan réges-rég ismerősen ez a dal akkor is, mikor legelőször hallotta az ember életében... Egy nóta, egy nagy muzsikusz melódiája, egy vers, amit istenadta poéta zendít, elámítja az eszméletet, csoda rendlést, rendet éreztet, a hazául kerített földnek, az azon élő nemzetnek ösztöne az, ami adogatja, osztogatja az ő szólóit: úgy hajtanak ők, mint a szagos

bazsalyikom a fű közt, ki-ki a maga tavaszán: úgy varródnak a költők, mint az ékes gombok a poézis dolmányára sorjába, ki-ki a maga helyére. A poeta az ország énekszava, a vers a szülőföld dala, az idő-kön át hullámzó nemzetélet fölött, hogy ha az énekes madarak el is kerülnek a mi fáinkat, akkor ne maradjon napos reggelünk, csillagos esténk dal nélkül soha, de soha. Mint szárnya a fecskét őszből a tavaszba, dal viszi a nemzetet múltból a jövőbe. A mi királyi költőnk, a mi integritásunk; a magyar, az a magyar föld mindmessze, ameddig *Himnusz*t, *Szózatot* tudnak, és mind a hermelines poéták vers-

sorain ringatóznak a lelkek, az ajkak. A dalt író toll a legerősebb kard, védeni, őrzeni, megtartani népeket.

Kiss József, hol vagy? Nem nézek én lefelé; szerte-széjjel nézek, fűvön, virágon, gyümölcsön üdülni; a talaj gombái, hajszálcsövei még a körmöt is általszűrik a gyökerekbe, tövekbe, magokba. Élet, virágszín, jóféle illat leszen belőled a mezőkben, mezők felett; felszállasz a magyar föld párája, harmatja közt a Naphoz, Kiss József...

Első megjelenése: *Az Újság*, 1930. június 24. (140. szám), 5.
Kötetben: *Kiss József és kerek asztala*, Bp., 1934, 192–196.

Ámos Imre: Önarckép. 1944 (Damjanich János Múzeum, Szolnok)